

Ikrek a családban

Pári András,

az Emberi Erőforrások Minisztériumának stratégiai referense és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem óraadó tanára

E-mail: andraspari@gmail.com

Drjenovszky Zsófia

PhD, a Károli Gáspár Református Egyetem egyetemi adjunktusa

E-mail: drjenovszky.zsofia@kre.hu

Hegedűs Rita

PhD, a Budapesti Corvinus Egyetem egyetemi docense

E-mail: rita.hegedus@uni-corvinus.hu

A szerzők tanulmányukban az ikres szülők (ikresek) egyes demográfiai jellemzőit és anyagi helyzetük saját megítélését kívánják bemutatni. 2012-ben ikerfelmérést végeztek az ikreket nevelő családok és az ikerszülöttek főbb demográfiai, szociológiai jellemzőinek feltárására. Hipotézisük szerint az ikresek helyzetének jövedelmi, foglalkozásbeli stb. alakulását nagymértékben meghatározza a gyermekek születése, erősebben, mint az egyes szülöttek családjait, vagyis azokat, akiknek egyszerre egy gyermekük születik. E feltételezések megerősítése érdekében több kérdésre keresték a választ, amelyek a következők: 1. milyen a szülők demográfiai összetétele (szülők életkora); 2. milyen az ún. asszisztált reprodukciós eljárást alkalmazó családok anyagi helyzete (szubjektív anyagi jólét); 3. van-e összefüggés a gazdasági válság és az ikres családok helyzete között (válság hatása)? A nemzetközi szakirodalomban ismerünk hasonló kérdéseket érintő statisztikai elemzéseket, összefoglalókat, bár ezek túlnyomórészt orvosi vagy pszichológiai vonatkozásúak. A szerzők jelen tanulmányukban, e kérdések szocio-demográfiai megválaszolása nyomán, az ikres szülők helyzetéről, legfőbb jellemzőiről számolnak be.

TÁRGYSZÓ:
Ikerkutatás.
Demográfia.
Családszociológia.

A közvélekedés szerint az a demográfiai jelenség, miszerint napjainkban több ikergyermek születik, mint „egyes” gyermek, a mesterséges megtermékenyítéssel kapcsolatos különböző eljárások következménye. A mesterséges eljárások (asszisztált reprodukciós eljárások, például a lombikprogram, az inszemináció, a gyógyszeres kezelés) eredményeként az utóbbi másfél évtizedben Európában és az Egyesült Államokban összességében 20-30 százalékkal több ikergyermekek született, megjegyezzük azonban, hogy a legtöbb ikerszületés manapság is természetes úton történik. A hivatalos statisztika ugyan nem tartja nyilván, hogy az élve született gyermekek természetes vagy mesterséges úton fogantak-e meg, de erről végeztek becsléseket (*Zeitlin–Mohango* [2008]). A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján tudjuk, hogy például az utóbbi másfél évtized ikerszületéseire alkalmazott eredeti Hellin-formulán¹ alapuló számított érték szerint Magyarországon átlagosan 30 százalékkal volt több az ikerszületés. Itt jegyezzük meg, hogy fontos megkülönböztetni az ikerszületést az ikerszületéstől, hiszen míg az előbbi a szülések számát és ebből viszonyított arányszámot jelent, addig az utóbbi a szülések során élve született arányszámot mutatja (*Pári* [2011]). A nemzetközi ikerstatisztikában az ikerszületési arányszám² – mint az egyszerűbbik számítási módszer – alkalmazása terjedt el, annak ellenére, hogy az ikerszületési ráta³ pontosabb képet ad. Ebben a tanulmányban az utóbbi fogalom kerül említésre.

Egyértelműen nem állítható, hogy az ikerszületések számának emelkedése az asszisztált reprodukciós eljárás eredményeként következett be, mivel a szülő anyák átlagéletkora is folyamatosan emelkedik (*KSH* [2014]), ennek pedig meghatározó hatása van arra, hogy ikerpárok vagy egyesek fogannak-e meg (*Pári* [2014]). A *Statisztikai Szemle*ben 1928 januárjában jelent meg az első ikerszületésekkel foglalkozó magyar tanulmány „A többes születések statisztikája” címmel *Saile Tivadar* tollából. (*Saile* [1928]) A cikk jelentősége nemcsak abban áll, hogy hazánkban ez volt az első statisztikai összefoglaló az iker- és többes születésekről, hanem abban is, hogy az első világháború idején megemelkedett ikerszületési számot a biológiai okokkal párhuzamosan, társadalmi tényezőkkel is összefüggésbe hozza. „Az én véleményem szerint a bevonultak távolléte s vele az anyák kor szerint való megoszlásának meg-

¹ *Hellin* az általa megfigyelt ikerszületési szabályszerűségről írt, ennek lényege, hogy ha minden n számú egyes szülésre jut egy kettős ikerszületés, akkor minden n^2 várandósságra jut egy hármas és minden n^3 szülésre jut egy négyes ikerszületés. Fontos megjegyezni, hogy a szabály a spontán fogantatások esetén alkalmazható. *Hellin* szerint a korabeli (XIX. század végi) Európában általánosan $n = 89$ volt az a szám, amelyet a képletbe lehetett helyettesíteni.

² Ikerszületési arányszám: ikerszületések száma az összes szüléshez viszonyítva.

³ Ikerszületési arányszám: élveszületett (kettős) ikrek az összes születéshez viszonyítva.

változása az oka a gyakoriság jelzett időbeli megváltozásának. A bevonultak nejei ugyanis túlnyomóan vagy velük egykorúak, vagy még náluk is fiatalabbak voltak s másrészt a fiatalabb korosztályok nagyobb arányban vonultak be, mint az idősebbek s innen az anyák kor szerint való megoszlásában eltolódás állott be.” – írta Saile az összefoglalójában (Saile [1928] 33. old.).

Az utóbbi évtizedekben a csökkenő születésszám mellett az ikerszületések száma folyamatosan kismértékben emelkedett, ezért az ikerszületési arányszám ennek a két el-
lentétes hatásnak az eredményeként természetesen ugrott meg. Az iker- és többes
születéseket – azok az ikerszületések, amikor kettőnél több gyermek jön világra – legin-
kább befolyásoló tényező valóban az anya életkora, mely a történeti trendek vizsgálata
során is egyértelműen megjelenik a magyar és a nemzetközi szakirodalomban is Galton-
tól kezdve Hellinen keresztül a kérdéssel legtöbbször foglalkozó skandináv kutatókig
(Eriksson–Fellman [1967], Rachootin–Olsen [1980], Eriksson–Abbott–Kostense–
Fellman [1995], Wood [1997], Pison [2000], Pison–Couvert [2004], Fellman–Eriksson
[2008], Martin–Hamilton–Osterman [2012], Pison–Monden–Smits [2014]).

1. A kutatás előzményei és előkészítése

A felmérést 2012 nyarán végeztük az ikrek és ikres szülők körében. Munkánk
alapmotivációja az volt, hogy az orvosi jellegű ikerkutatások mellett szükség van egy
társadalomtudományi szempontú vizsgálatra is, mely többek között olyan kérdésekre
keresi a választ, mint például hogyan vélekedik a társadalom az ikrekről, milyen az
ikres családok helyzete, vannak-e az ikerlétnak előnyei vagy hátrányai, és a statisztikai
adatokon túl milyen egyéb szociológiai tényezők (például jövedelmi helyzet,
nemzetiség, vallás) jellemzik ezt a csoportot.

Vizsgálatunk során két fő csoportot vizsgáltunk: az ikerpárokat és az ikres szülő-
ket. A felmérésben azok az ikerpárok (iker személyek) vehettek részt, akik már be-
töltötték a 18. életévüket, míg az ikres szülők esetén a legfeljebb 18 éves gyerme-
kekkel rendelkező szülők válaszolhattak. Az adatgyűjtés kérdőívvel történt. A kérdő-
íveket papír alapon, önkitöltéses módon vagy a kutató-kérdező közreműködésével
(válaszadós módszerrel), illetve harmadik lehetőségként online válaszadással lehetett
kitölteni. Főbb kutatási kérdéseink a következők voltak.

1. Hogyan él meg az ikrek, illetve az ikres szülők az „ikerlélet”?
Van-e előnye, illetve hátránya? Amennyiben van, mi az (mik azok)?
(Drjenovszky–Hegedűs–Pári [2013], Hegedűs–Pári–Drjenovszky–
Kónya [2014])

2. Kimutathatók-e az átlagtól való eltérések például a jövedelem, az iskolai végzettség, a nemzetiség, a vallásosság stb. terén), és ha igen, akkor melyek jelennek meg markánsan az ikrek, illetve az ikres családokban külön-külön? Hogyan ítélik meg a családok az ikrek születés-kori és a jelenlegi anyagi helyzetüket?

Mint korábban írtuk, a kutatás tehát két csoportot célt meg: az ikreket magukat és az ikres szülőket. Jelen tanulmányban az ikres családokkal kapcsolatos megfigyeléseket fogjuk tárgyalni, az ikreket illető megállapítások csak említés szintjén kerülnek elő.

2. Módszertani háttér

Módszertani szempontból kérdéses volt, hogy ezt a szűk népességszámot, az ikreket szülő és nevelő családokat, miként találjuk meg és bírjuk válaszolásra. Ezért szükségesnek látszott a célt megkeresés, melyet ikerfesztiválok, -találkozókon és az ikrek számára készült honlapokon láttunk lehetségesnek. Említést érdemel, hogy a minta összetétele a várakozásainkhoz képest kevésbé lett torz, és sikerült egy eddig még Magyarországon nem előforduló nagy elemszámú szociológiai témájú ikerkutatást végezni. Megemlítjük azt is, hogy az anyák átlagéletkora az ikrek születésekor, a zigotizáció kérdése, vagyis az a tény, hogy egy- vagy két-petéjűek-e a gyermekek, valamint az asszisztált és mesterséges megtermékenyítésből született ikrek aránya, mind-mind összhangban van a hasonló témájú nemzetközi statisztikákkal.

Az adatgyűjtés során 575 ikres szülő elemelhető kérdőívét dolgoztuk fel. A kérdőívet 46 ikres apa töltötte ki, ami a résztvevők mintegy 8 százalékát tette ki. A válaszadó édesanyák száma pedig 529 fő volt. Azonban a válaszadókat a házastársaikra, élettársaikra vonatkozó főbb adatokról is megkérdeztük, így összességében 575 fő apa és 575 fő anya foglalkozási helyzetéről és iskolai végzettségéről kaptunk képet.

2012-ben három jelentősebb ikerfesztivált, illetve -találkozót tartottak Magyarországon (Kunhegyesen, Ágfalván és Szigethalmon), az ikerpárokat és ikres családokat itt könnyen elérhettük. A négy alkalmazott adatfelvételi módszer közül ez volt az első. A találkozókon megjelentek természetesen nem reprezentálták a hazai ikreket és ikres szülőket, (a kitöltött kérdőíveknek összesen 20 százaléka tartalmazta a fesztiválok és találkozókon részt vevők válaszait), ezért, ha csak ezekre alapozva gyűjtöttünk volna adatot, igen egyoldalú képet kaptunk volna. Az adatfelvétel mindhárom helyszínen papír alapú kérdőív kitöltésével történt, jellemzően kutató közreműködésével.

Második eljárásunk során – egy nehezen elérhető célcsoportról lévén szó – hólabdamódszerrel értük el a válaszadókat. Az ikresek 48 százalékához ismerősök közvetítésével, a kérdőívek általuk történő – jórészt e-mailes – továbbításával jutottunk el. A részvétel tehát a szülők körében nagyjából online módon zajlott. A felmérés harmadik célcsoportja azokból állt össze, akik az orvosi ikerkutatói adatbázisból kerültek az ikerfelmérésben való részvételre. E csoport a nyomtatott kérdőíveket töltötte ki. Végül pedig a kitöltők közel 9 százaléka – a minta negyedik része – online ajánlások, internetes oldalunk⁴ és Facebook-csoportunk⁵ révén érte el a kérdőívet. Ez a félszáz fő természetesen online vett részt a kutatásban. A kutatásban alapvető módszertani nehézséget okozott a reprezentativitás hiánya. Az ikerlalkozók rész vevők sajátossága volt, hogy a nyitott kérdéseket és az ikres léttel kapcsolatos attitűdöket a várakozásokon felül „túl” pozitívan ítélték meg, ami kifejezetten reprezentativitási problémákra vall, ezért ezek a válaszok fenntartásokkal kezelendők.⁶

3. Eredmények

A kérdőívet kitöltő szülők 92 százaléka édesanyaként vett részt a vizsgálatban, négyötödük házasságban élt.

3.1. Az életkor szerepe

Mint ahogy 18 évesnél fiatalabb gyermekkel bíró szülőkről lévén szó, a szülők átlagéletkora az édesanyáknál 35,5 év, az édesapák körében pedig valamivel több mint 38,1 év volt a felmérés időpontjában. (Lásd a 1. táblázatot.) A szórás az előbbieknél öt év, az utóbbiaknál közel hat év.

⁴ Ikerfelmérés honlapja: <http://5mp.eu/web.php?a=ikerfelmeres&o=fKcVcIgd82> Ezúton is köszönetet mondunk segítségükért *Tárnoki Ádámnak* és *Tárnoki Dávidnak*.

⁵ Facebook csoport: <https://www.facebook.com/Ikerfelmeres>

⁶ Az ezer férfira jutó nők számát tekintve a szülői célcsoport összetétele statisztikailag megfelelő, hiszen a 19 évesnél fiatalabb népességben az ezer férfira jutó nők száma 946 volt 2012-ben (lásd KSH Tájékoztatói adatbázis <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/index.jsp>). Az ikrek csoportjában ez a szám magasabb, hiszen biológiai okokból az ikerfiúk életben maradási esélyei alacsonyabbak, mint az ikerlányokéi. Erről pontos statisztika nem létezik, viszont az ikerszületési statisztikákból becsülve lehet megállapítani ezt a számot. A szülői mintában pedig az ezer ikerfiúra jutó ikerleány száma 1014-re tehető. 2011-ben az ikerszületések során ezer ikerfiú gyermekre 975 ikerleány jutott, az utóbbi 18 év adatai alapján pedig az élve született ikergyermekek körében 996 volt ez a szám. A 18 éves és fiatalabb népességre az ezer férfira jutó nők száma 948 volt ugyanebben az évben.

Az anyák átlagéletkora a 31,2 év volt, az apáké megközelítette a 34. életévet az ikergyermekes születek. A szülők átlagéletkora és a gyermekek születéskori átlagéletkora közötti különbség 4-4,5 év, vagyis a kisgyermekes szülők képviselik a megkérdőzettek nagyobb hányadát. Az ikergyermekes szülők átlagéletkora 4 év 3 hónap, a szórás 3 év és valamivel több mint 9 hónap. A szülők életkora normál eloszlást mutat, viszont az ikergyermekes életkora már nem. Az óvodáskorú vagy ennél fiatalabb korú gyermekek szülei vettek részt nagyobb arányban a kutatásban; a résztvevők felének legfeljebb 2,5 évesek voltak az ikrei a felmérés idején.

1. táblázat

Ikres szülők átlagéletkora, zigozítás szerint
(év)

Zigozítás	Anyák	Apák	Anyák	Apák
	átlagéletkora			
	az ikrek születésekor		a felmérés időpontjában	
Egyetétjű (MZ ⁷) fiúk (n = 98)	31,28	33,50	35,76	37,98
Egyetétjű (MZ) lányok (n = 96)	30,48	32,95	35,97	38,40
Kétpetétjű (DZ ⁸) fiúk (n = 101)	31,92	34,42	36,07	38,61
Kétpetétjű (DZ) lányok (n = 102)	31,49	34,15	35,21	37,88
Vegyes (DZ) páros (n = 163)	31,01	33,88	35,07	37,96
Bizonytalan (IZ ⁹) zigozítás (n = 15)	30,87	32,67	33,00	34,80
Összes	31,21	33,77	35,48	38,05

Az ikres anyák átlagéletkora az anyák átlagéletkorához képest 1,7–2,0 évvel magasabb (Pári [2011]). A KSH¹⁰ Demográfiai Adatbázisa alapján 2012-ben a nők átlagosan 30,1 évesen szültek, míg azok az édesanyák, akik ikreket hoztak a világra (ikreszek) 31,8 évesek voltak. A felmérésben az első gyermeküket vállaló anyák jellemzően valamivel fiatalabbak voltak, az életkor a következőképpen alakult: 28,3 év volt általában az anyák átlagéletkora az első gyermek születésekor, míg az ikres első gyermekes anyák átlagéletkora 31,2 év volt. Ebből látszik, hogy az ikres szülők olyan párok, akik gyermekvállalásukat későbbi időpontra, életkorra halasztják. Márpedig a késői szüléssel megnövekszik az esélye az ikerszületésnek. Ennek oka biológiai tényezőkkel, elsősorban az agyalapi mirigy működésével kapcsolatos funkciókkal magyarázható (Acsádi–Czeizel [1970]).

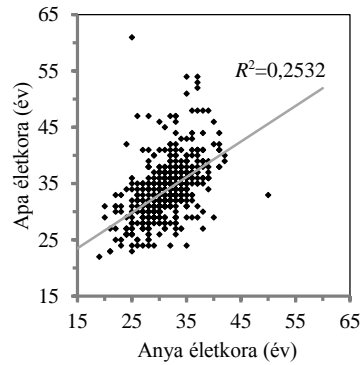
⁷ MZ (monozigotic): egyetétjű.

⁸ DZ (dizigotic): kétpetétjű.

⁹ IZ (indefinite zigosity): bizonytalan zigozítás.

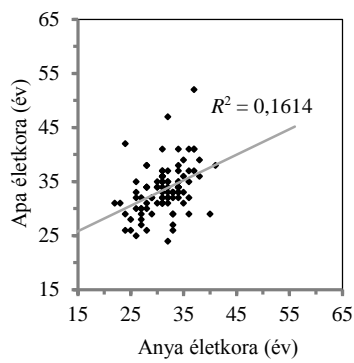
¹⁰ KSH: Központi Statisztikai Hivatal.

1. ábra. Ikres szülők életkora a gyermekek születésekor

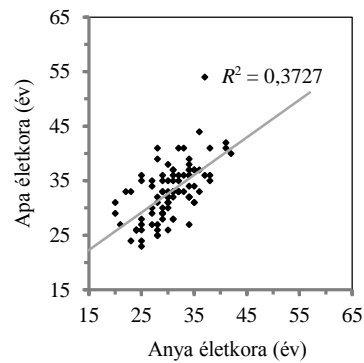

2. ábra. Az ikres szülők életkora a gyermekek születésekor zigotítás szerint

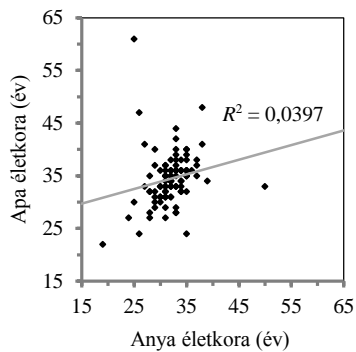
a) Egypetéjű fiúk

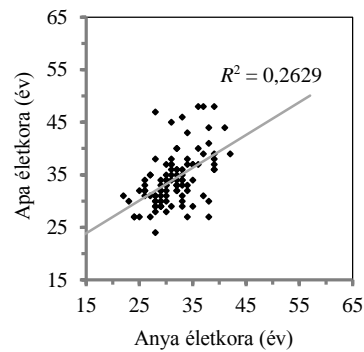
b) Egypetéjű lányok

c) Kétpetéjű fiúk

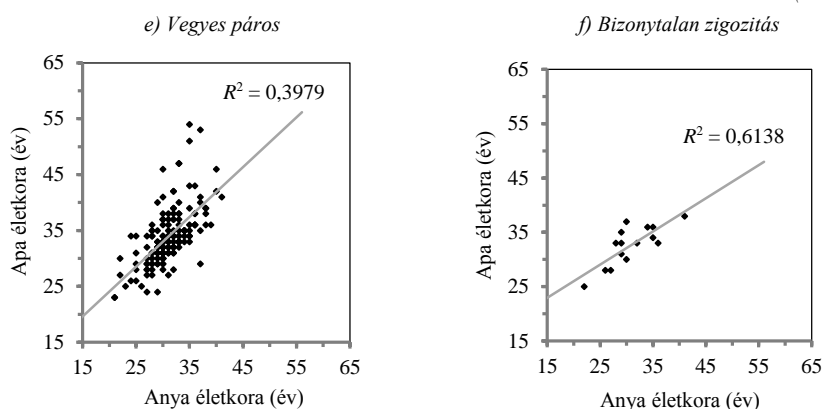

d) Kétpetéjű lányok

(Az ábra folytatása a következő oldalon.)

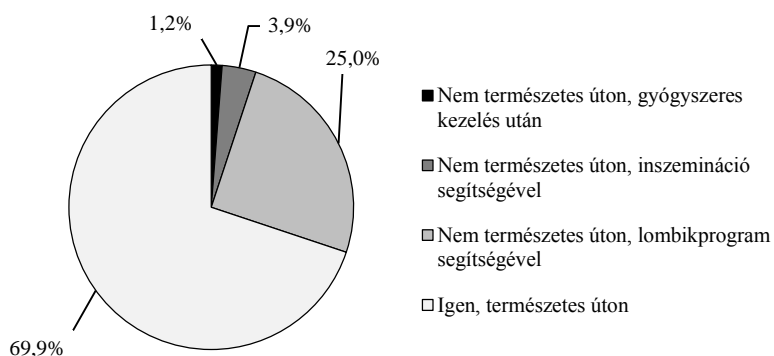
(Folytatás.)

3.2. A szülők életkora és az ikerfogantás

Ikerkutatások során megkerülhetetlen kérdés a természetes vagy mesterséges úton fogantatás kérdése. Az asszisztált reprodukciót végző intézmények statisztikáiban, a kilencvenes évek végén, rendkívül magas volt az iker- és többes szülések aránya, amelyet az EURO-PERISTAT-projekt keretében a születések körülményeit vizsgáló egészségügyi tanulmány foglal össze (Zeitlin–Mohangoo [2008]), azonban az utóbbi években ez a tendencia csökkenést mutat az asszisztált reprodukciós eljárások fejlesztésének köszönhetően. Az eljárásokban részt vevő nők túlnyomó többsége általában a 30-40 éves korosztályból kerül ki, különböző biológiai, egészségügyi vagy pszichológiai okra visszavezethető problémák miatt.

3. ábra. Az ikerfogantásának megoszlása*

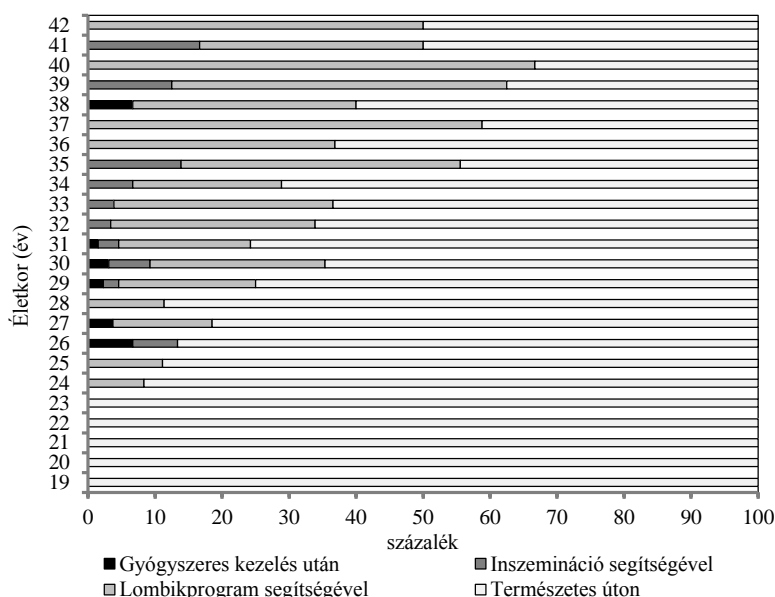

* A „Természetes úton fogantak az iker?” kérdésre adott válaszok alapján.

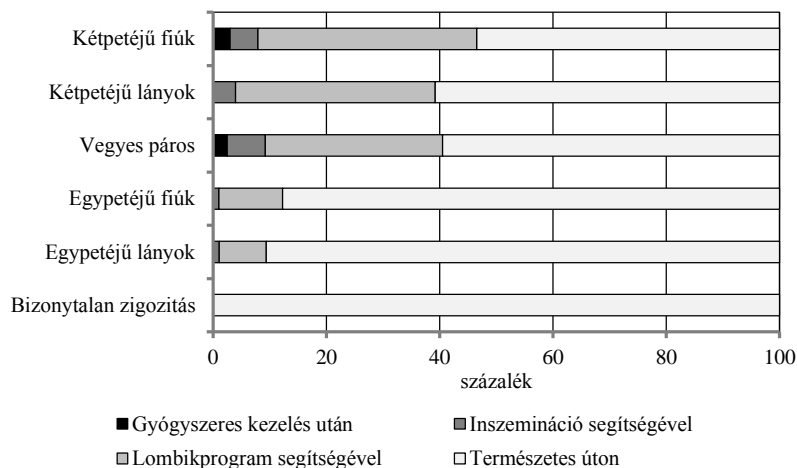
A kutatásunkban részt vevők 30 százaléka válaszolta, hogy ikreik gyógyszeres kezelés, inszemináció vagy lombikprogram során fogantak meg. (Lásd a 3. ábrát.) Ezen belül a gyógyszeres kezelés teszi ki a legkisebb részt, ebben alig 1,2 százalék vett részt, köztük az átlagéletkor alig haladta meg a 30 életévet. Ők tehát még a természetes úton fogant ikrekhez képest is – ahol az átlagnál alacsonyabb az anya életkora az ikrek születésekor – fiatalabb korban születtek ikreket. Ennek legfőbb oka az lehet, hogy akik gyógyszeres kezelést igényeltek, tisztában voltak azzal, hogy termékenységi gondokkal küzdenek, ezért ennek leküzdésére már „fiatalabb” korban orvosi segítséget vettek igénybe, tehát ilyenek viszonylag kevesen vannak.

A felmérésben részt vevők egyharmada egypetéjű ikres, kétharmada kétpetejű ikres szülő volt. A zigotizással kapcsolatban fontos kiemelni, hogy a kétpetejű fiú és a kétpetejű lány párosnál az anyák életkora a gyermekek születésekor magasabb (lásd az 1. táblázatot), az egypetéjű lány párosnál és a zigotizálásban bizonytalan anyáknál pedig alacsonyabb az anyák átlagéletkora. Összességében megállapítható, hogy az egypetéjű lány párral rendelkező ikres anyák fiatalabb korban születtek ikreiket, mint a kétpetejű ikresek. Továbbá megfigyelhető, hogy az egypetéjű ikrek természetes úton történő foganása gyakoribb, mint a kétpetejűeké. A kétpetejű lányok 35 százaléka, a fiúk 40 százaléka született lombikprogram segítségével. Tulajdonképpen a kétpetejűek körében az asszisztált reprodukciós eljárásból hasonló megoszlás figyelhető meg függetlenül attól, hogy azonos nemű párosról vagy különböző nemű, vagyis vegyes párosról van szó.

4. ábra. Az asszisztált reprodukciós eljárásban részt vevő ikres (19–42 éves) anyák aránya életévenként

5. ábra. Az asszisztált reprodukciós eljárásból született ikrek aránya zigotítás szerint

3.3. Az ikres családok gyermekszáma

A kutatásban részt vevők valamivel kevesebb, mint fele (250 fő) nagycsaládos, vagyis az ikreken túl még van legalább egy gyermekük. Ezeknek a családoknak többségükben már született korábban gyermeke, vagyis az ikreknek van(nak) idősebb testvére(i). Leggyakoribb említés volt, hogy egy idősebb testvér született, majd exponenciálisan csökkent a kettő, majd három és több idősebb testvér említésének száma. Fiatalabb testvérekről történő említés viszont már kevesebb nagycsaládban található. A testvér kora szerinti bontásból kitűnik, hogy ezekben a nagycsaládokban az ikrek már általában kisebb édestestvéként „érkeztek”, és utánuk már általában ritkábban születik, illetve születhet további testvér.

2. táblázat

Az ikergyermek testvéreinek életkori pozíció szerinti típusa
(százalék)

Testvér	Idősebb	Fiatalabb	Idősebb	Fiatalabb
	édestestvér		féltestvér	
Van	72,4	23,2	14,4	2,4
Nincs	27,6	76,8	85,6	97,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Az anyák átlagéletkora az ikrek születésekor a nagycsaládosok esetén 31,6 év, „tisztá” ikresként pedig 30,9 év volt, vagyis 8 hónappal voltak idősebbek a nagycsaládos ikres anyák a szülés idején, mint azok, akiknek „csak” ikrei születtek. A felmérés idején az előbbieknél átlagosan középső csoportos óvodások (5,0 éves), az utóbbiaknak kiscsoportos (3,5-4,0 éves) korú óvodások voltak a gyermekei. Az anyák közül tehát minden tízedik nagycsaládos, az ikrek több mint felének egy édestestvére van, 27 százalékuknak kettő, ennél több idősebb édestestvére pedig 11 százalékuknak van (idősebb féltestvérről öt anya számolt be).

Feltehetően a megkérdezett családokban évek múlva szülehetnek még az ikrek után további gyermekek, azonban a magyar társadalomban még mindig erőteljesen élő kétgyermekes családmódelell (*Kapitány–Spéder* [2012]) azt a feltételezést erősíti, hogy ahol először ikrek születtek, ott már nagyobb valószínűséggel nem születik további gyermek.

3.4. Az ikres szülők munkaerő-piaci helyzete

A következőkben a szülők munkaerő-piaci helyzetének változását (gyermekek születésekor foglalkozása, beosztása és a felmérés idején megadott foglalkozása, beosztása alapján) mutatjuk be. A kutatásunkban részt vevő szülők gyermekeik születésekor jellemzően magas beosztásban dolgoztak. Az anyák 19 százaléka, az apák 31 százaléka legalább alsószintű vezetői pozíciót töltött be alkalmazottként vagy vállalkozóként (például fogorvos, ügyvéd)¹¹ *Zsákai Annamária* 2006-ban végzett kutatásának adataiból többek között az derült ki, hogy az ikergyermek szüleinek körében a szellemi foglalkozásuk aránya jelentősen nagyobb, mint az egyes szülők szüleinél (*Zsákai* [2006]). Felmérésünk esetében a leggyakoribb foglalkoztatási forma a beosztott értelmiségi volt, az anyák 42 százaléka, és minden negyedik ikres apa ilyen foglalkozású volt. A viszonylag magas beosztásban – legalább alkalmazotti pozícióban lévő alsószintű vezető vagy saját vállalkozásában – dolgozó szülők háromnegyede legalább felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezett.

¹¹ Az ikres szülői foglalkozások besorolásánál a KSH által használt társadalmi-foglalkozási rétegséma 7 kategóriás változatát alkalmaztuk, melynek alapja az Erikson–Goldthorpe–Portocarero-séma (*Záhonyi–Bukodi* [2004]). Ezáltal alakítottuk ki az ikres szülők rétegződését.

3. táblázat

Az ikres szülők a gyermekek születéskori és a felmérés idején betöltött beosztása szerint
(százalék)

A szülők beosztása jelenleg	A szülők beosztása az ikrek születésekor							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Összesen
	Anya							
1.	3,8	1,9	0,5	0,3	–	–	0,7	7,3
2.	0,7	20,9	0,9	0,5	0,2	–	2,4	25,6
3.	0,0	0,2	3,3	0,5	–	–	0,2	4,2
4.	0,3	0,5	0,5	1,9	0,2	–	0,3	3,8
5.	–	0,2	–	0,2	1,2	–	0,2	1,7
6.	–	0,2	–	–	–	0,7	–	0,9
7.	5,7	24,7	6,3	3,1	3,0	1,0	12,7	56,5
Összesen	10,6	48,5	11,5	6,6	4,5	1,7	16,5	100,0
	Apa							
1.	18,4	3,1	1,0	0,9	–	0,2	–	23,7
2.	0,9	29,0	0,5	0,2	1,2	0,3	–	32,2
3.	0,3	0,2	7,0	0,2	0,5	–	–	8,2
4.	0,9	0,9	1,0	11,1	1,4	0,5	–	15,8
5.	0,3	0,2	–	1,0	13,9	0,2	–	15,7
6.	0,3	0,3	0,2	0,2	–	1,7	–	2,8
7.	0,2	0,3	–	0,3	0,2	–	0,7	1,7
Összesen	21,4	34,1	9,7	13,9	17,2	3,0	0,7	100,0

Megjegyzés. Itt és a 6. és 7. ábrában 1. Felső és középszintű vezetők, nagy- és középvállalkozók, magasan képzett értelmiségiek, magas beosztású hivatalnokok, szakértők; 2. Alsó szintű vezetők, alsó szintű értelmiségiek, beosztott hivatalnokok, magasan képzett technikus, irányítói foglalkozásúak; 3. Egyéb technikus, irodai, szakképzett kereskedelmi, szolgáltatási foglalkozásúak; 4. Kisfoglalkoztatottak, önálló vállalkozók; 5. Közvetlen termelésirányítók, szakképzett ipari foglalkozásúak; 6. Betanított és egyszerű, szakképzetlen munkát végzők; 7. Munkaerőpiacról kiszakadók, inaktívak, akik sohasem dolgoztak.

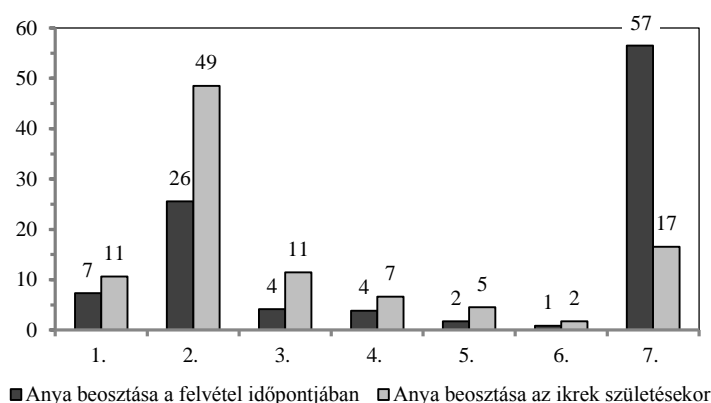
Az anyák „jelenlegi” (vagyis a felvétel idején meglévő) foglalkozásuk szerinti összetétele nagymértékben különbözik a korábitól. Három nagyobb csoport figyelhető meg: 1. alkalmazottként – beosztott vagy magasabb beosztású értelmiségiként – foglalkoztatottak, 2. korábban szellemi alkalmazottként dolgozók, jelenleg szülési szabadságon levők (kisgyerekes anyák), 3. az ikrek születésekor már szülési szabadságon levők (nagycsaládos).

A legalább alsószintű női vezetők aránya 26-ról 16 százalékra csökkent, és a szülési szabadságon levők száma több mint négyszeresére emelkedett a felmérés idején

a gyermekek születésének idejéhez képest. Ennek oka lehet, hogy a kisgyermekes ikres édesanyák nagy része az ikrek hat éves koráig járó gyermekgondozási segélyt (gyes) kihasználva marad otthon vagy vállal részmunkaidőben állást, és mivel a kisgyermekes ikres anyák meghatározóak a felmérésben, ezért magyarázható a szülési szabadságon levők ilyen mértékű emelkedése.

6. ábra. Az anya beosztása az ikrek születésekor és a felvétel időpontjában

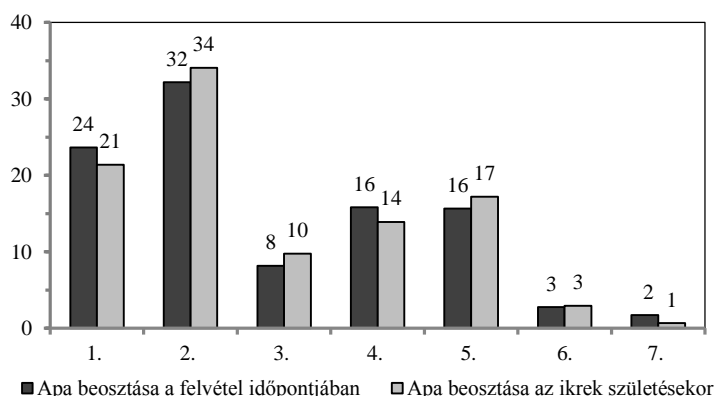
Százalék

Az otthon maradó anyák közül az egyik csoportba tehát azok tartoznak, akik a gyerekek születésekor beosztott értelmiségiként dolgoztak, majd a szülést követően ismét hasonló beosztásban vagy a korábbi pozíciójukban folytatták a munkájukat (kisgyermekes anyák). A másikba pedig azok a nagycsaládosok, akik már az ikrek születésekor szülési szabadságon voltak nagyobb gyermekükkel/gyermekükkel.

7. ábra. Az apa beosztása az ikrek születésekor és a felvétel időpontjában

Százalék

Az apák foglalkozása nem változott nagymértékben a felmérésben vizsgált két időpont között. A legtipikusabb foglalkoztatási típus – az anyákéhoz hasonlóan – az alkalmazottként dolgozó beosztott értelmiségi. Ami viszont eltér az anyák csoportjától, hogy a második legnépesebb foglalkozási csoport az alkalmazottként dolgozó szakmunkásoké. Az önálló, saját vállalkozásában dolgozók (vállalkozók) közül minden ötödik diplomás szabadfoglalkozású (például ügyvéd, fogorvos), és 18 százalék a közepes és nagyvállalkozók aránya.

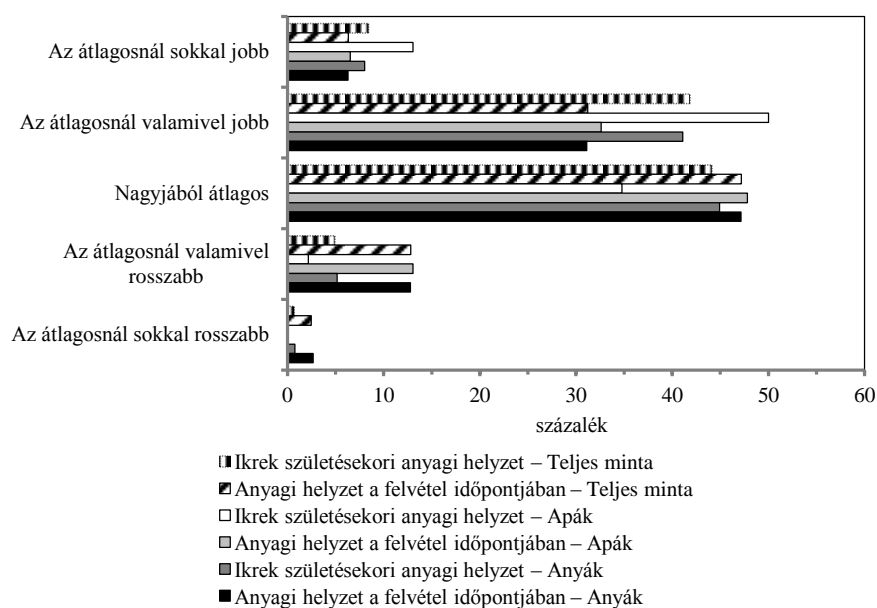
Érdeemes a vezető beosztású apákról néhány megállapítást kiemelni: az ikrek születésekor a legalább alsószintű vezetői beosztottak aránya 30 százalék, a kutatás időpontjában pedig 32. Tehát kiemelkedően sok a vezetői beosztású felsőfokú iskolai végzettséggel bíró ikres apa.

3.5. Az ikres családok anyagi helyzetének változása az ikrek megszületése után

A családok anyagi helyzetének változásáról két kérdés összevetése révén juthatunk információhoz. A válaszadók két ötfokú skálán jelölhették meg korábbi és a felvétel idején anyagi helyzetüket a „Milyen volt családja anyagi helyzete, amikor az ikrek születtek?”, illetve az „Összességében hogyan ítéli meg családja jelenlegi anyagi helyzetét?” kérdések alapján.

Az ikres családok anyagi helyzete az ikrek születésekor összességében kedvezőbb volt, mint a jelenlegi helyzetük. Az ötfokú skálán, ahol az 1-es az átlagosnál sokkal jobb, az 5-ös pedig az átlagosnál sokkal rosszabbat jelenti, a szülők a korábbi helyzetüket átlagosan 2,48-ra, majd a jelenlegi helyzetüket 2,74-re ítélték. Ennek hátterében alighanem egyrészt a gazdasági válság áll, hiszen a válaszadók 54 százalékának az ikrei a 2008–2009-es gazdasági válság utáni időszakban születtek; másrészt pedig az a tény, hogy a gyermekek születését követően a családok anyagi forrásai apadnak azáltal, hogy az anya a szülést követő években nem jelenik meg aktív keresőként a munkaerőpiacon. Ikreik esetén az anyagi ráfordítások pedig többszörösen jelentkeznek, különösen akkor, ha az ikrek az első gyermekek a családban.

8. ábra. Az ikrek családok anyagi helyzetének értékelése a gyermekek születése idején és a felvétel időpontjában, nemek szerint

Az apák és anyák megítélése a család anyagi helyzetét illetően eltérő – bár a válaszadó apa kis száma miatt ezt fenntartásokkal kell kezelni. Az apák nagyobb arányban érezték úgy, hogy a család anyagi helyzete romlott az ikrek születését követően, mint ahogyan ezt az anyák érzékelték. Amíg az apák kétharmada korábbi helyzetüket az átlagnál jobbnak vélte, addig az anyák alig fele vélekedett csak így. Az apák jövedelme a család életében meghatározó a gyermek(ek) születésekor, hiszen az anya jövedelme a magyar családtámogatási rendszer függvényében alakul.¹² Az anyák, feltehetően azért, mert nem jelentek meg aktívan a munkaerőpiacon (hiszen nagyobb részük otthon van/volt gyermekeikkel), kisebb mértékben érezték anyagi helyzetük romlását. A vizsgált nagycsaládos ikres családok esetében a család jövedelmére az említett családi adókedvezmény bevezetése egyértelműen kedvezően hatott, hiszen a magas jövedelmű nagycsaládok tudták leginkább kihasználni ezt a támogatást.¹³

¹² Azok, akik a szülést megelőző bejelentett jövedelemmel rendelkeztek, a gyermek két éves koráig gyedre, akik nem, azok a gyermek hároméves koráig gyesre jogosultak. Az ikres szülők esetén a gyesre történő jogosultság a gyermekek hatéves koráig érvényes, mellette azonban lehetőség van munkavállalásra. Továbbá alanyi jogon jár még a családi pótlék, melynek összege gyermekszámtól függően változik, és a 2011. január 1. óta működő családi adókedvezmény, mely ténylegesen a magas jövedelemmel rendelkező nagycsaládosok számára jelent könnyebbséget. (Makay–Blaskó [2012])

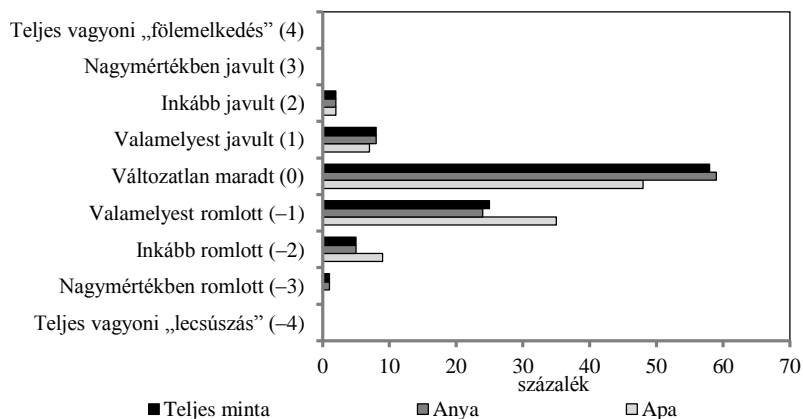
¹³ A 2011-ben bevezetett családi adókedvezményt legfeljebb 618 750 forint jövedelem esetén lehetett maximálisan kihasználni (http://nav.gov.hu/data/cms179975/adoeloleg_nyilatkozat_csaladi_kedvezmeny.doc).

4. táblázat

Az ikres családok anyagi helyzetének változása, nemek szerint
(százalék)

Az anyagi helyzet	Együtt (n = 571)	Anya (n = 525)	Apa (n = 46)
Javult (+)	11	11	9
Változatlan (0)	58	59	48
Romlott (-)	32	30	43

9. ábra. Az ikres családok anyagi helyzetének részletes megoszlása, nemek szerint

5. táblázat

Az ikres családok anyagi helyzetének változása az ikrek születésekorai helyzetükhöz képest
(százalék)

Az anyagi helyzet	Jómódú (n = 285)	Átlagos (n = 253)	Nehezebb helyzetű (n = 32)
Javult (+)	4	12	59
Változatlan (0)	52	67	41
Romlott (-)	44	21	-

A kutatásban részt vevők fele az ikrek születésekor az átlagosnál jobb anyagi helyzetűnek vallotta magát, 44 százalékuk nagyjából átlagos, és csak 6 százalék változott, hogy egyértelműen nehéz vagy rosszabb anyagi körülmények között élt a családja, mint az átlag. A szülők nemek szerinti bontását tekintve az apák közel kéthar-

mada jelezte, hogy az átlagosnál jobb vagy sokkal jobb anyagi helyzetben voltak. Az anyák válaszai hasonló eloszlást mutattak, mint az átlag.

A szülők családi állapotának meghatározó szerepe van az anyagi helyzet megítélésében. A házasságban élők anyagi helyzetüket jobbnak ítélték meg, és jellemzően a gyerekek születése óta eltelt időszak sem viselte meg őket számottevően. Talán anynyiban változott a véleményük, hogy anyagi helyzetük stabilitásáról (változtatlan-ságáról) valamelyest nagyobb arányban számoltak be, ez tehát nem jelenti, hogy romlott volna helyzetük. A kutatásból kiderül, hogy míg a házasságban élő anyák körében javulás figyelhető meg az ikrek születése óta eltelt időszakban, addig az élettársi kapcsolatban, hajadon státusban levők és az elvált, élettársi kapcsolatban élők egyértelműen nehezebb körülmények között éltek. Érdekes a még házasságban élő anyák helyzete: az ő anyagi helyzetük javult legjelentősebben az ikrek születésekor megadott anyagi helyzethez képest. Tulajdonképpen a javuló helyzet azonban még nem abszolút jólétet eredményezett esetükben, csupán a korábbi nehezebb anyagi helyzetből való kismértékű javulást.

Anyagi helyzetük alapján a válaszadókat három csoportba¹⁴ osztva azt figyelhetjük meg, hogy a jobb módúak helyzete romlott legnagyobb mértékben (átlag = -0,5245), és az ikrek születésekor nehezebb körülmények között élők helyzete változott az adatfelvétel idejére pozitív irányba (átlag = 0,8750). Ez utóbbi csoportban az ikrek átlagéletkora valamivel több mint hat év volt – a mintában szereplő családok gyermekeinek átlagéletkoránál tehát idősebbek voltak –, míg a *jómódúak* négyéves, az *átlagosak* pedig a felmérésben részt vevők átlagával megegyező életkorú ikreket neveltek.

A jelenlegi családtámogatási rendszer az ikres szülők számára a gyermekek tanköteles korúvá válásának éve végéig biztosít gyermekgondozási segélyt (gyes), az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének kétszeresét, vagyis 2012-ben nettó 51 300 forintot. Nagy valószínűséggel több családban a munkaerőpiacra sikeresen visszatérő anyák jövedelme a gyes összegénél jóval magasabb munkabért jelent, még abban az esetben is, ha az édesanya a minimálbér összegén¹⁵ tér vissza újra dolgozni.

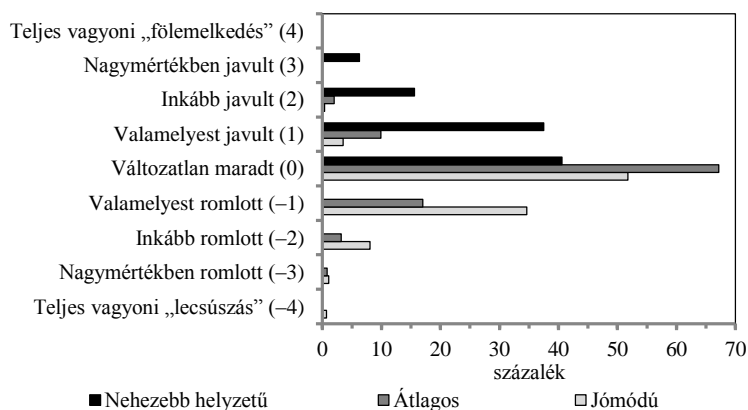
Feltehetőleg az apák foglalkozási csoportjainak megoszlásában történt változás magyarázza részben az ikrek születésekor *nehezebb helyzetűek* körében a pozitív változást (a vezető beosztásúak aránya 12 százalékról 21 százalékra emelkedett). Az *átlagos* anyagi helyzetű csoportban jelentős változás nem történt, és a *jómódúak* esetén inkább az anya kieső korábbi magas jövedelme helyett az alacsonyabb összegű gyes, gyed, illetve egyéb gyermekellátások okozhatják a negatív megítélés fő okát, hiszen az apák foglalkozási kategóriáiban történt kismértékű változás nemigen

¹⁴ A három csoport: 1. *jómódúak* = akik az átlagosnál jobb anyagi helyzetűnek vallották magukat az ikrek születésekor; 2. *átlagosak* = akik átlagos anyagi helyzetűként jelölték meg magukat a kérdőívben az ikrek születésekor; 3. *nehezebb helyzetűek* = akik az átlagosnál rosszabb helyzetben voltak az ikrek születésekor.

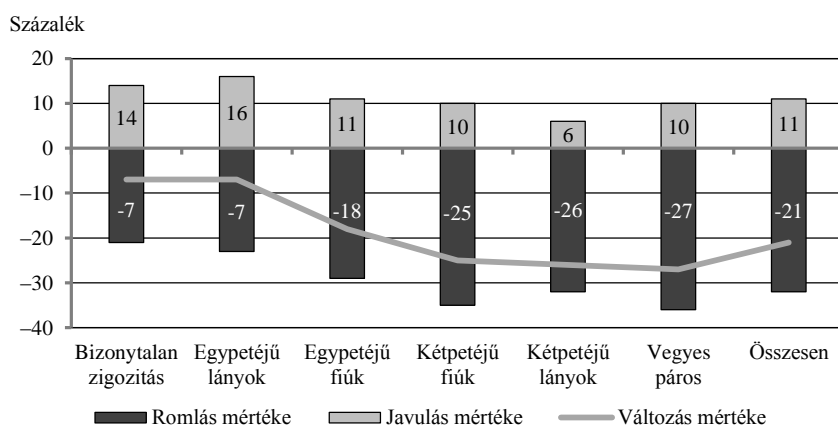
¹⁵ A 298/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet 2.§ (1) alapján 93 ezer forint volt.

magyarázhatja ezt a csökkenést. Az ikrek születésekor és az adatfelvétel időpontjában is a *jómódú* apák 26 százaléka töltött be legalább középszintű vezetői állást.

10. ábra. Az ikres családok anyagi helyzetének részletes megoszlása

11. ábra. Az ikres családok anyagi helyzetének változása, az ikrek zigozitása szerint

Bár okát nem tudjuk, tény azonban, hogy az egypletű ikres családok anyagi helyzete inkább javult az ikrek születése óta, mint a képletű ikreseké, hiszen a javulásról nagyobb arányban, a romlásról pedig kisebb arányban számoltak be. Alapsabb elemzés eredményeként az egypletűek közül egyértelműen a lányos páros családok helyzete javult legnagyobb mértékben, ezzel szemben pedig a másik oldalon a vegyes páros családok állnak.

A természetes úton fogant ikreszek helyzete az átlaghoz képest nem jelentősen, de javult, míg az asszisztált reprodukciós eljárásban résztvevőké jelentősen romlott,

különösen a lombikprogram segítségét igénybe vevők ($n = 145$) vélekedtek negatívan. Alig 6 százalék jobb anyagi körülményt, ezzel ellentétben pedig 42 százalék inkább negatív irányú változást érzékelt.

3.6. A megkérdezettek véleménye anyagi helyzetükről

Összesen 60 megkérdezett adott pozitív visszajelzést családjá anyagi helyzetének változásáról (1–4 értékek) az ikrek születésekor anyagi helyzetéhez képest. Amit megállapíthatunk, hogy ezekben a családokban az anyák 30 évesnél fiatalabbak voltak, amikor a gyerekek születtek (az átlagnál többen, 82 százalékban fogantak természetes úton), és a felvétel idején az ikrek már „idősebbek”, átlagosan 7 évesek. A testvérek számát illetően ebben a csoportban megfigyelhető, hogy az ikrek csak 40 százalékának nincs több testvére, míg a teljes mintában kutatásban részt vevők esetén ez az arány 57 százalék, vagyis az anyagi helyzetükre pozitívan tekintő ikresek körében magasabb a gyermekvállalási hajlandóság. A hagyományos magyar családmodell kétgyermekes, egyrészt az magyarázhatja, hogy általában nem vállaltak további gyermek(ek)et a szülők. Másrészt pedig az, hogy ikrek felnevelésével többlet időráfordítás és anyagi kiadás jár együtt. A testvértípusok tekintetében a kutatás átlagától nincs jelentős eltérés, azonban látható, hogy itt több családban vannak idősebb édestestvérek. Az anyák foglalkozási csoportját az alkalmazotti státuszban dolgozó beosztott értelmiségiek határozzák meg, és kevésbé jellemző a vezetői beosztásban lévő nő. Az apák tipikus beosztását, mely a gyerekek születésekor beosztott értelmiségi volt, a középvezetők dominanciája váltotta fel.

A skála másik oldalán, háromszor annyian találhatók a – saját anyagi helyzetükről – negatívan vélekedők (–1 – –4 értékek). Körükben az anyák ikergyermekeik születésekor átlagosan 31,7 évesek voltak, és az óta a gyerekek 4,5 évesek, és kétharmaduknak nincs testvérük. Testvértípusok szerinti bontásban szinte csak néhány esetben van fiatalabb édestestvér, idősebb (édes) testvére is alig minden negyedik ikerpárnak van. Külön kiemelendő, hogy a természetes úton fogant ikerpárok aránya náluk 62 százalék (!), tehát az asszisztált reprodukciós eljárásban részt vevők aránya itt kiemelkedően magas. A vizsgálat egészében a természetes úton történt fogantatás aránya 70 százalék. A foglalkozási csoportokat vizsgálva megállapítható, hogy az anyák nagyobbik része a felmérés idején szülési szabadságon volt, míg korábban jelentős részük alkalmazottként dolgozott egyéb szellemi, szolgáltató, kereskedő, illetve beosztott értelmiségi munkakörben. Az apákat illetően a fizikai foglalkozásúak, alkalmazott szakmunkások és a saját önálló vállalkozásban foglalkoztatott kisiparosok, kiskereskedők magas aránya a jellemző.

Felmerülhet a kérdés, hogy akiknek változatlan maradt az anyagi helyzete, azok eleve átlagos anyagi helyzetűek voltak-e. Erre a válasz csak részben nem, hiszen az átlagosnál jobb helyzetről nyilatkozott a résztvevők 40 százaléka, és „változatlan” anyagi helyzetű volt a válaszolók fele.

Mint láttuk, az ikrek szülei között nagy különbségek találhatók anyagi helyzetük megítélésében. De vajon csak a már tárgyalt eltérő élethelyzetek az okai e különbségeknek? Érdekes megvizsgálni a 2008–2009-es gazdasági válság lehetséges hatását is: vajon a válság előtt és a válság után született ikerpárok családjai hogyan vélekednek az anyagi helyzetükről, és van-e különbség a válság előtt, illetve után ikreket vállalt családok között. Ahogy korábban említettük, a kutatásunkban résztvevők ikreinek egyik része (54%) 2009 után született. Három csoportra osztva 1. a 2008–2009-es válság idején, illetve 2. a válságot megelőzően és 3. a válságot követően született ikrek családjait a következő összefüggéseket találtuk.

Általánosságban a 2008 előtt születettek ikrek szüleinek több mint fele az anyagi helyzetük változásáról számolt be. Minden ötödik szülő anyagi helyzetének javulását érzékelte, mindemellett 37 százalék volt azok aránya, akik a két időpont közötti állapotot negatívan ítélték meg. A 2008–2009-es csoportban már kevesebben számoltak be pozitív változásról (10%), és a negatív irányba történő elmozdulók aránya is némiképp csökkent. A válság után született ikrek családjainak túlnyomó többsége anyagi helyzetük változatlanságát említette. Javulásról alig számoltak be. Mindezek hátterében a válság mellett az is megtalálható, hogy minél kisebbek az ikrek, annál több időt töltenek velük a szüleik, de jellemzően az édesanyjuk, ezért az anyák kevesebbet, illetve gyed folyósítása esetén egyáltalán nem dolgoznak, és az apák jövedelme marad a család, fő bevétele, mint azt már korábban említettük.

6. táblázat

*Az ikres családok anyagi helyzetének változása
(százalék)*

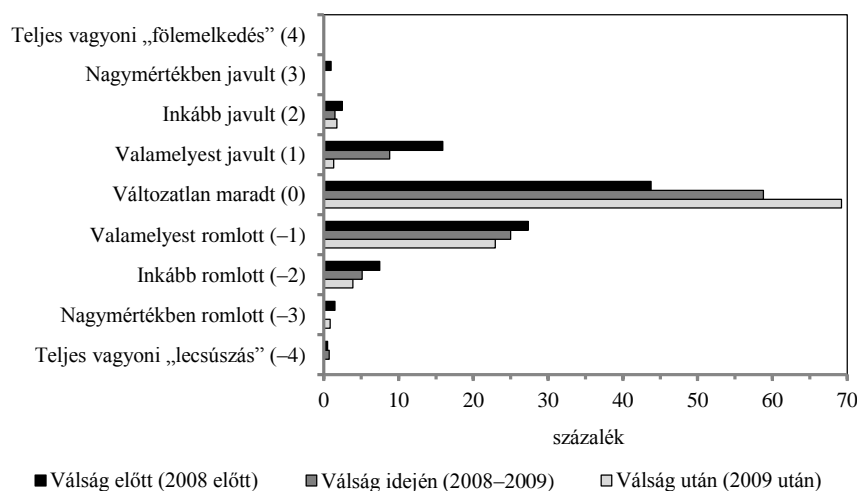
Az anyagi helyzet	Válság előtt (2008 előtt) (n = 201)	Válság idején (2008–2009) (n = 136)	Válság után (2009 után) (n = 231)
Javult (+)	19	10	3
Változatlan (0)	44	59	69
Romlott (–)	37	31	28

Természetesen az anyák nagyobb része az alanyi jogon járó gyed helyett a magasabb összegű gyedre jogosult, a szülést megelőző munkaviszonyából kifolyólag, melynek összege a korábbi munkabérének legfeljebb 70 százaléka, de legfeljebb bruttó 130 200 forint volt 2012-ben. Azaz a munkabért terhelő járulékok levonását követően, és egyéb családtámogatás (például dupla összegű családi pótlék) és adókedvezmények igénybevételét követően az anyák szociális ellátása túlnyomó részt változatlan maradt. A gyed kedvezőtlen hatása a magasabb jövedelmű anyák bérénel

jelentkezik érzékenyen, hiszen helyzetük romlásáról közel 28 százalék számolt be. Azonban a terhességi gyermekágyi segély (tgyás)¹⁶ némileg kompenzálni látszik a gyedet. Tehát az anyagi helyzetük változatlansága a jellemző a válság után született ikrek szüleinek körében.

Röviden a három csoport néhány demográfiai jellemzőjéről: a 2008 előtt ikreket szülő anyák 1,2 évvel fiatalabbak voltak (30,5 évesek), mint a válság éveiben, illetve azt követően szülők. Időrendi sorrendben a gyerekek átlagéletkora 8 év, 3,5 év, illetve 1 év volt. Nagycsaládban él a válság előtt született ikrek több mint fele, de a 2009 után születettek kétötödének is van legalább egy testvére. A természetes úton fogantak eloszlása a válság előtt és utáni időszakban átlagos, viszont a 2008–2009-es években alacsonyabb volt, vagyis több ikerpár született asszisztált reprodukciós eljárás eredményeként.

12. ábra. Az ikres családok anyagi helyzetének részletes megoszlása

A szülők foglalkozását tekintve az anyák esetén azt lehet kiemelni, hogy jellemzőbb, hogy magas (különösen középvezetői) beosztásban dolgoztak azok az anyák, akik a válság után születték ikreiket. Az apák körében pedig a válság előtti ikresekre jellemzőbb az alkalmazottként szakmunkás beosztásban való foglalkoztatás, azonban a válság utáni évekre ez megváltozott. 2009 előtt (a válság előtt és a válság éveiben) alkalmazottként dolgozó szakmunkás volt minden ötödik apa (a második leggyako-

¹⁶ A terhességi gyermekágyi segélyt (tgyás) az veheti igénybe a szülést követő 168 napon keresztül, aki a szülést megelőző két éven belül legalább 365 napon át biztosított volt. A tgyás a táppénzszámítás módszertana alapján számított átlagkereset 70 százaléka, de felső korlátja nincs. A terhességi-gyermekágyi segély elnevezése 2015. január 1-jétől csecsemőgondozási díjra módosult.

ribb foglalkozási kategória), viszont a 2009 után születettek apái közül már csak minden nyolcadik dolgozott ilyen munkakörben. Az alkalmazottként, beosztott értelmiségiként dolgozók aránya a 2009-es csoportban lett domináns. Folyamatos növekedés tapasztalható a felsővezető, főosztályvezető (alkalmazott), és ezzel párhuzamosan csökkenés a vállalkozó, önálló, saját vállalkozásában alkalmazott közepes és nagyvállalkozó kategóriáiban.

4. Összefoglalás

A 2012-es ikerfelmérésünk ikres szülőket vizsgáló részének főbb megállapításai:

Az ikres anyák a 31,2 éves átlagnál idősebb korban (31,9 éves) nagyobb valószínűséggel szülnék kétpetéjű fiú páros ikreket, míg fiatalabb korban (30,5 éves) az egypetéjű lányok foganása valószínűbb. Az anya életkorának előrehaladtával időrendi sorrendben az egypetéjű lányok, majd kétpetéjű vegyes párosok, egypetéjű fiúk, kétpetéjű lányok és kétpetéjű fiúk születése domináns.

Természetes úton fogant a kutatásban részt vevő anyák ikergyermekének a 70 százaléka. Egypetéjűek természetes úton történő foganása gyakoribb, kétpetéjű iker szülöttek esetén 35-40 százalékban jelenik meg az asszisztált reprodukciós eljárás hatása.

Az ikres családok 44 százaléka nagycsaládos, jellemzően legalább egy, az ikreknél idősebb testvér található ezekben a családokban.

A felmérésben részt vett ikres szülők általában az átlagnál magasabb iskolai végzettségűek, magasabb státuszú beosztásban dolgoznak. Az anyák ötöde, az apák közel harmada legalább alsószintű vezető. Zigozitás tekintetében nincs eltérés a vezető beosztású anyák és apák ikergyermekai között.

Az ikres családok anyagi helyzetüket a gyermekek születésekor jobbnak ítélték meg, mint a kutatás időpontjában. Az apák nagyobb arányban válaszolták, hogy a család anyagi helyzete nagymértékben romlott az ikrek születését követően. Anyagi helyzet alapján a válaszadók három csoportba sorolhatóak, közülük a jómódúak helyzete romlott leginkább saját bevallásuk szerint.

Az anyagi helyzetükről pozitívan vélekedők jellemzően 30 évesnél fiatalabb anyák, a természetes úton fogant ikrek aránya átlag feletti (82%), a gyermekek már legalább iskoláskorúak, közel kétharmaduknak van legalább további egy testvére.

Az anyagi helyzetükről negatívan vélekedők jellemzően 31,7 éves vagy idősebb anyák, körükben a természetes úton fogantak aránya átlag alatti (62%), jellemzően óvodás korú ikreik vannak, és közel kétharmaduknak nincs további gyermeke. Az anyagi helyzetükről negatívan vallók 70 százaléka az ikrek születésekor az átlagosnál

jobb vagy kifejezetten jobb helyzetben volt, vagyis ehhez képest „romlott” a helyzetük, tehát egy már meglévő viszonylag stabil és kiszámítható (átlagosnál jobb) anyagi helyzetből való visszalépés történt.

A válság hatása és az élethelyzetből adódó nehézségek az ikres családok körében átfedik egymást.

Irodalom

- ACSÁDI GY. – CZEIZEL E. [1970]: A többes születések jellemzői Magyarországon. *Demográfia*. 13. évf. 4. sz. 331–353. old.
- DRJENOVSKY ZS. – HEGEDŰS R. – PÁRI A. [2013]: Az ikerhellyzettel járó pozitívumok és nehézségek. *Socio.hu* 4. sz. 54–88. old. http://socio.hu/uploads/files/2013_4/4ikrek.pdf
- ERIKSSON, A. W. – ABBOTT, C. – KOSTENSE, P. J. – FELLMAN, J. O. [1995]: Secular Changes of Twinning Rates in Nordic Populations. *Acta Geneticae Medicae et Gemellologiae*. Vol. 44. No. 3–4. pp. 141–162.
- ERIKSSON, A. W. – FELLMAN, J. [1967]: Twinning and Legitimacy. *Hereditas*. Vol. 57. No. 3. pp. 395–402.
- FELLMAN, J. – ERIKSSON, A. W. [2008]: Maternal age and Temporal Effects on Stillbirth Rates. *Twin Research and Human Genetics*. Vol. 11. Issue 5. pp. 558–566.
- FELLMAN, J. – ERIKSSON, A. W. [2009]: On the History of Hellin’s Law. *Twin Research and Human Genetics*. Vol. 12. Issue 2. pp. 183–190.
- HEGEDŰS, R. – PÁRI, A. – DRJENOVSKY, ZS. – KÓNYA, H. [2014]: Twinship as a Resource: Zygosity- and Gender-Based Comparison of Twins’ Attitudes Toward Twinship. *Twin Research and Human Genetics*. Vol. 17. Issue 5. pp. 376–382.
- KAPITÁNY B. – SPÉDER ZS. [2012]: Gyermekvállalás. In: *Óri, P. – Spéder, Zs. (szerk.): Demográfiai Portré*. Központi Statisztikai Hivatal Népeségügyi Kutatóintézet. Budapest. 31–43. old.
- MAKAY ZS. – BLASKÓ ZS. [2012]: Családtámogatás, gyermeknevelés, munkavállalás. In: *Óri, P. – Spéder, Zs. (szerk.): Demográfiai Portré*. Központi Statisztikai Hivatal Népeségügyi Kutatóintézet. Budapest. 45–56. old.
- MARTIN, J. A. – HAMILTON, B. E. – OSTERMAN, M. J. K. [2012]: Three Decades of Twin Births in the United States, 1980–2009. *NCHS Data Brief*. No. 80. <http://www.cdc.gov/nchs/data/databriefs/db80.htm>
- PÁRI A. [2011]: A megemelkedett ikerszületési arányszámok körülményei és területi vonatkozásai Magyarországon. *Területi Statisztika*. 14. (51.) évf. 6. sz. 620–637. old.
- PÁRI, A. [2014]: Main Characteristics of Hungarian Twin and Multiple Births in Official Statistics. *Twin Research and Human Genetics*. Vol. 17. Issue 5. pp. 359–368.
- PISON, G. [2000]: Nearly Half of the World’s Twins are Born in Africa. *Population et Sociétés*. No. 360. pp. 1–4.
- PISON, G. – COUVERT, N. [2004]: The Frequency of Twinbirths in France. The Triple Influence of Biology, Medicine and Family Behaviour. *Population-E*. Vol. 59. Issue 6. pp. 765–794.
- PISON, G. – D’ADDATO, A. V. [2006]: Frequency of Twin Births in Developed Countries. *Twin Research and Human Genetics*. Vol. 9. Issue 2. pp. 250–259.

- PISON, G. – MONDEN, C. – SMITS, J. [2014]: *Is the Twin-Boom in Developed Countries Coming to an End?* Documents de Travail. No. 216. Institut National d'Études Démographiques. Paris. <http://www.ined.fr/en/publications/document-travail/twin-boom-in-developed-countries/>
- RACHOOTIN, P. – OLSEN J. [1980]: Secular Change in the Twinning Rate in Denmark 1931 to 1977. *Scandinavian Journal of Social Medicine*. Vol. 8. No. 3. pp. 89–94.
- SAILE T. [1928]: A többes születések statisztikája. *Statisztikai Szemle*. 6. évf. 1. sz. 33–43. old.
- Statisztikai Tükör* [2013]: Népesedési helyzetkép – a népesedési világnap alkalmából. VII. évf. 54. sz. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/nephelyzetkep.pdf>
- Statisztikai Tükör* [2014]: Népmozgalom, 2013. 28. sz. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepmozg/nepmoz13.pdf>
- WOOD, R. [1997]: Trends in Multiple Births, 1938–1995. *Population Trends*. Vol. 87. Spring. pp. 29–35.
- ZÁHONYI M. – BUKODI E. [2004]: *A társadalom rétegződése*. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
- ZEITLIN, J. – MOHANGOO, A. (eds.) [2008]: *European Perinatal Health Report*. EURO-PERISTAT Project. Munkaanyag. <http://www.europeristat.com/images/doc/EPHR/european-perinatal-health-report.pdf>
- ZSÁKAI A. [2006]: *Ikergyermek testfejlettségi mintázata*. Humanbiologia Budapestinensis. Supplementum 30. Plantin. Budapest.

Summary

Based on a 2012 research on the demographic and sociological characteristics of twins and their families, the study introduces the demographic features and (as the parents consider) the financial status of such families. According to the authors' hypothesis, these factors are determined by the birth of twins more strongly than in the case of those given birth to only one child. The paper tries to find answers to the following questions: 1. What are the demographic features (e.g. age) of parents? 2. Do those parents who underwent assisted reproductive treatment to achieve pregnancy have a higher social and income status (subjective well-being)? 3. Is there any correlation between the economic recession of 2008–2009 and the current situation of parents with twins?